

Grzegorz Oliwa

***This is the time* – warsztaty gospel w Rzeszowie w latach 2008-2012**

Geneza muzyki gospel jest nierozzerwalnie związana z historią Ameryki Północnej, brytyjskimi osadnikami (od 1607 r.) i deportowanymi z Afryki (od 1619 r.) czarnoskórymi niewolnikami, a muzycznie z korzeniami bluesa, jazzu i podstawowym dla niej gatunkiem *negro spiritual*. Źródła muzyki gospel szukać więc trzeba w następujących kierunkach:¹

- kompozycje Anglii epoki Tudorów, gdzie nastąpiło zjawisko przenikania się muzyki artystycznej, popularnej i ludowej, a w muzyce kościelnej korzystano z dzieł autorów tej miary co William Byrd, Thomas Tallis, Thomas Morley, John Dowland. Śpiewy te, wydane wcześniej w Anglii (*The Whole Book of Psalms*, I wyd. Londyn 1621), reedytowano w anglojęzycznej Ameryce jako pierwszą wydrukowaną tam książkę,
- pieśni kościelne oparte na poprzednich, ale powstałe już w Ameryce w białych społecznościach chrześcijańskich, zwane *white spirituals* (w odróżnieniu od późniejszych *negro spirituals*),
- praktyka *lining out* (wykorzystywana jeszcze w Anglii w zgromadzeniach niepiśmiennych wiernych), polegająca na powtarzaniu psalmu lub hymnu po jednym wersie za kantorem,
- świecka muzyka brytyjska adaptowana przez kolonistów, zwłaszcza ballady i tańce,
- *work songs* – pieśni pracy Murzynów amerykańskich związane ze służbą niewolników na plantacjach bawełny w południowych stanach, muzycznie będące najczęściej rodzajem bluesa. Stanowiły jedną ze wstępnych form jazzu. Bardzo często pierwszoplanowym czynnikiem był tu rytm, np. w marszu na odległe plantacje czy pieśniach wioślarzy,
- przejawy folkloru murzyńskiego jak np. zawołania ulicznych sprzedawców, kołysanki matek i piastunek, opowieści włóczęgów, zawodzenia żebraków,
- archaiczne bluesy śpiewane na plantacjach południowych stanów – *shouts* i *field hollers*, dalekie od europejskiej tonalności.

Pieśni gospel po raz pierwszy ukazały się w druku w 1874 roku. Wydane przez amerykańskiego kompozytora i autora wielu hymnów Filipa Bliss, zostały opatrzone nazwą *Gospel Songs*². Rozkwit tego rodzaju muzyki był imponujący i w przeciągu lat stał się dużo

¹ por.: H.C. Boyer *The Golden Age of Gospel*, Chicago 1995.

² J. Niedziela, *Historia Jazzu*, Katowice 2009, s. 50.

bardziej powszechny niż pieśni *spirituals*, które powoli odchodziły w zapomnienie. Według Jacka Niedzieli, druga dekada XX wieku to czas, w którym muzyka gospel stanowiła najbardziej znaną formę religijnej muzyki czarnoskórych. W przeciwieństwie do *spirituals* wydawano jej opracowania nutowe ³, które z pewnością przyczyniły się do jej spopularyzowania, także poza kręgiem czarnoskórych społeczności. Ogromną rolę w rozpowszechnieniu muzyki gospel odegrał balansujący pomiędzy światem chrześcijańskim i świeckim Thomas Andrew Dorsey (1899-1993). Autor około tysiąca pieśni gospel i założyciel chórów, takich jak *Chicago Gospel Choral Union* i *National Convention of Gospel Choirs and Chorusses* był najbardziej znanym i wpływowym czarnoskórym piosenkarzem i twórcą tego gatunku muzycznego ⁴. Muzyka gospel, zauważona przez środowisko twórców muzyki rozrywkowej, miała także istotny wpływ na amerykańską muzykę popularną i sławnych czarnoskórych artystów, wśród których wymienić można Mahalię Jackson (1911-1972), Arethę Franklin (ur. 1942) czy Whitney Houston (1963-2012). To właśnie gospel stanowił podstawę ich karier muzycznych ⁵. Gospel oddziaływał na wiele innych gatunków i stał się inspiracją dla artystów wszelkiej maści. Duchowy wymiar tego rodzaju muzyki przestawał być tak oczywisty, gdy znalazł się w skomercjalizowanym przemyśle muzycznym, z dala od praktyk religijnych. Niewątpliwym faktem jest to, że gospel stał się dostępny w świeckiej formie i dla każdego. Po II wojnie światowej fenomenem okazały się chóry – grupy najczęściej występujące i nagrywające repertuar muzyki gospel. Popyt na ten rodzaj muzyki sprawił, że w Ameryce zaczęto organizować warsztaty gospel. Największy rozgłos osiągnął *Gospel Music Workshop of America*, będący zasługą Wielebnego Jamesa Clevelanda, który zorganizował je w 1968 roku. Rok ten był niezwykle owocny dla rozwoju muzyki gospel również dzięki stworzeniu przez Edwarda Hawkinsa Singersa międzynarodowego hitu *Oh happy day*⁶, który do dnia dzisiejszego stanowi najbardziej znaną kompozycję gospel (tuż obok *Amazing Grace*⁷).

Nie sposób zauważyć, że od kilku już lat muzyka gospel przeżywa w Polsce swój rozkwit. Coraz więcej na mapie Polski miejscowości, w których odbywają się warsztaty i koncerty gospel z udziałem instruktorów ze Stanów Zjednoczonych czy Anglii. W ostatnich

³ Tamże, s. 52

⁴ A.Wilson-Dickson, *Historia muzyki chrześcijańskiej*, przekł. Marzena Wiśniewska, Warszawa 2007, s. 262.

⁵ S. Broughton, *World Music*, London 2000, s. 569.

⁶ Tamże, s.572.

⁷ *Amazing Grace* (w polskim tłumaczeniu: *cudowna Boża łaska*) – chrześcijańska pieśń religijna (uznawana też za hymn) autorstwa Johna Newtona, po raz pierwszy została opublikowana w 1779 roku i na przestrzeni lat stała się jednym z najbardziej rozpoznawalnych utworów w świecie anglojęzycznym i poza nim.

latach dołączył do nich także Rzeszów, w którym dzięki zaangażowaniu kilku pasjonatów, ten pełen energii gatunek muzyki zaczął być obecny.

I Warsztaty Gospel w Rzeszowie odbyły się w dniu 14.05.2008 r. w ówczesnym Instytucie Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Instruktorem prowadzącym był Gerald T. Smith z Stanów Zjednoczonych. Organizatorami, obok Instytutu Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego byli: Narodowego Centrum Kultury, Wratislavia Cantans, Ogólnopolski Program Rozwoju Chórów Szkolnych Śpiewająca Polska oraz Polski Związek Chórów i Orkiestr Oddział w Rzeszowie. Warsztaty, w których czynnie uczestniczyli studenci Uniwersytetu Rzeszowskiego, studenci Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku, studium na kierunku Edukacja Artystyczna w Zakresie Sztuki Muzycznej, członkowie Strzyżowskiego Chóru Kameralnego oraz (biernie) dyrygenci Programu Śpiewająca Polska, trwały zaledwie kilka godzin. Jednak, dzięki wielkiej charyzmie prowadzącego, w tak krótkim czasie udało się przygotować kilka utworów, które zostały wykonane na wieczornym koncercie finałowym w sali koncertowej Instytutu Muzyki UR. Dla niemal wszystkich uczestników warsztatów był to pierwszy kontakt z autentycznym, właściwym stylistycznie wykonawstwem tego gatunku. Było to możliwe dzięki ogromnej wiedzy, doświadczeniu i kompetencjom muzycznym prowadzącego warsztaty.

Gerald T. Smith to światowej sławy muzyk gospel, kompozytor i pianista. Występował z takimi artystami jak: Stephanie Mills, Dorian Harewood, Reginald Vel Johnson George Faison, Larry Storch, Daryl Coley, Shirley Caesar, V. Michael McKay, Jeffrey LaValley, Chester D. T. Baldwin, Lamar Campbell i z wieloma innymi, uznanymi artystami. Z biegiem lat, wiele jego kompozycji zostało nagranych: *The Love of God, I've Got to Live Right* (Jubilee Majestic Concert Choir, 1983); *Jesus Loves Me* (University of Maryland Gospel Choir, 1990); *Worthy of Praise, Praise the Name of Jesus* (Kefas, Copenhagen, Denmark, 1995); *We Praise You for Who You Are* (Ministers of Music, 1995); *I'll Never Let Go of His Hand* (Rev. Donald Vails, 1996); *Praise the Name of Jesus* (University of Maryland Gospel Choir, 1996); *We Sing Hosanna, Celebration* (Jubilee Majestic Concert Choir, 1998); and *We Praise You for Who You Are* (Gospel Music Workshop of America, 2000). Do innych osiągnięć Geralda T. Smith'a można zaliczyć: występy w telewizji i stacjach kablowych; spektakle dla dwóch uroczystych inauguracji prezydenckich, europejskie tournee z Wayne'em Davis'em i Angelic Harmonizers (1996). Był także dyrektorem muzycznym niemieckiego i szwajcarskiego tournee George'a Faison'a pt. "Sing Mahalia Sing". Prowadził warsztaty i koncerty w Dublinie, w Irlandii (1998), w Laquillo, Portoryko (1998), w Jordanii, Izraelu i Egipcie (marzec 2000). Jego utwór zatytułowany *This Is The Day* został w 2000 r.

opublikowany przez znane na całym świecie wydawnictwo Boosey i Hawkes, Inc.

Wielokrotnie występował w Centrum John'a F. Kennedy'ego w Waszyngtonie. Ze swoim znanym na całym świecie chórem Youth -N- Praise, w lutym 2005 r. brał udział w projekcie African American History Celebration, który odbywał się w Białym Domu w Waszyngtonie, gdzie był gościem Prezydenta W. Busha

Kolejna edycja warsztatów gospel w Rzeszowie miała miejsce niemal dokładnie rok później, w dniach 26-28 maja 2009 r. Ponownie miejscem warsztatów i koncertu finałowego był Instytut Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Tym razem uczestnicy warsztatów, którymi byli studenci Instytutu Muzyki UR oraz Członkowie Strzyżowskiego Chóru Kameralnego mogli pracować trzy dni pod kierunkiem Gearlda T. Smitha'a. Efektem ich pracy był koncert w dniu 28.05. 2009 r., w programie którego znalazły się m. in. takie utwory jak: *Celebrate, Ride On, King Jesus, Hold On, Angels, We Magnify Your Name, He's Able, Every Day, High And Lifted Up, Hallelujah - Amen, Worthy of Praise, We Sing Hosanna, Wait on Jesus.*

Trzecie Warsztaty Gospel w Rzeszowie, pod patronatem Prezydenta Miasta Rzeszowa odbyły się w dniach 21-25.09.2010 r. Organizatorem był Polski Związek Chórów i Orkiestr Oddział w Rzeszowie przy współpracy z Instytutem Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Narodowym Centrum Kultury, Międzynarodowym Festiwalem Wratislavia Cantans, Ogólnopolskim Programem Rozwoju Chórów Szkolnych Śpiewająca Polska, Domem Kultury „Sokół” w Strzyżowie oraz Stowarzyszeniem Gospel.

Efektem warsztatów były dwa koncerty finałowe z udziałem Strzyżowskiego Chóru Kameralnego oraz solistów: Adrianny Marczak, Aleksandry Zimny i Kamila Bijosia. Okazały się one niezwykle przeżyciem zarówno dla wykonawców, jak i zgromadzonej publiczności w sali Domu Kultury „Sokół” w Strzyżowie (to w dniu 24. września) i sali koncertowej Instytutu Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego (w dniu następnym). Można zadać pytanie: co sprawia, że muzyka gospel trafia do tak wielu odbiorców, że wykonują ją zarówno siedemdziesięciolatkowie i sześcioletni szkolni debiutanci. Jak to możliwe? Otóż zasada jest prosta – muzyka gospel uderza w serce każdego, bez względu na wiek. Kto raz ją usłyszy i zasmakuje w niej, zadając sobie choć odrobinę trudu, by w dźwiękach odkryć pasję i przepis na radość, zawsze będzie do niej wracał. Na warsztaty – jak mówią sami uczestnicy – przyciąga ich głównie atmosfera, której nie można znaleźć w żadnym innym miejscu. „Warsztaty gospel są dla mnie czasem, w którym mogę się zbliżyć do innego człowieka, podczas którego ja się otwieram, jestem innym człowiekiem i to jest dla mnie okres, w którym dostaję moc na cały kolejny rok” – takie opinie nie są rzadkością wśród uczestników

warsztatów. W programie koncertu znalazły się zarówno utwory pełne gospelowego groov'u, dynamiki i żywiołowości (np. *Celebrate, Send up Judah, Wait on Jesus*) jak i bardziej liryczne, pełne ekspresji i wzruszenia (np. *Hallelujah-Amen, Hosanna, The glory belongs to God*), w których swoje nieprzeciętne możliwości wokalne mogli pokazać soliści.

W sposób szczególnie odbierane są utwory niejako na „chór solo”, choć z dyskretnym towarzyszeniem instrumentów perkusyjnych, np. *Ride on King Jesus* czy *Siyahamba*. Cała dynamika koncertu nie byłaby możliwa bez udziału zespołu instrumentalnego w składzie: Szymon Markiewicz – instrumenty klawiszowe, Konrad Basiuk – gitara basowa oraz Bogdan Zimny – perkusja i instrumenty perkusyjne.

*This is the time,
I'm gonna praise Him like I lost my mind
For He has done wonderful things
In my life...*

... to słowa ostatniej pieśni wykonywanej podczas koncertów finałowych IV Warsztatów Gospel w Rzeszowie, które odbywały się w dniach 22-24.11.2011 r. Czas spędzony podczas warsztatów jest rzeczywiście szczególnie, niezapomniany, obfity w wydarzenia zaplanowane i te zupełnie spontaniczne. Choć tych drugich jest znacznie więcej. To cudowny czas, kiedy w życiu każdego z uczestników warsztatów mogą zdarzyć się rzeczy wyjątkowe. To wzajemne oddziaływanie pomiędzy uczestnikami warsztatów a prowadzącym, którym był Brian Fentress.

Brian Fentress urodził się w Detroit w stanie Michigan, w rodzinie śpiewaków i kaznodziejów. Już od najmłodszych lat jego rodzice zaczęli dostrzegać w Nim niezwykle zdolności muzyczne. Dorastając w kościele, Brian już w wieku pięciu lat zaczął śpiewać w chórach, gdzie wykonywał również partie solowe. W późniejszych latach coraz częściej samodzielnie prowadził zespoły chóralne. Jego głód muzyki był tak wielki, że w pewnym momencie związany był z 15 chórami. Dla wszystkich dookoła było oczywiste, że jego przyszłość musi być związana z muzyką. W szkole średniej, Brian został wprowadzony w świat muzyki klasycznej. Po zaledwie dwóch latach kształcenia, otrzymał stypendium w Alabama A & M University, który ukończył z wyróżnieniem w 2003 roku. Swoją edukację kontynuował na University of Phoenix, który ukończył w 2006 roku. Brian znany jest przez swoją niezrównaną charyzmę i urok, niesamowite zdolności wokalne wykorzystywane w pracy z chórem. Wszędzie, gdzie się pojawia, dzieli się nie tylko swoimi talentami, ale także mówi o relacjach z Bogiem tym, czego doświadczył w życiu.

Praca nad dziesięcioma, dla wszystkich zupełnie nowymi utworami, była rozłożona na kilka dni, dla wszystkich podmiotów wykonawczych: chórów, solistów, zespołu instrumentalnego. Chór IV warsztatów gospel tworzyły trzy chóry: Chór Instytutu Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Chór Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku oraz Strzyżowski Chór Kameralny. Pierwsza sesja odbyła się w Sanoku, kolejne od godzin południowych do późnowieczornych już w Instytucie Muzyki UR. Nad warstwą instrumentalną, jako autor aranżacji i niektórych kompozycji czuwał Jacek Konieczny. Zespół instrumentalny dopełniali Konrad Basiuk na gitarze basowej oraz Bogdan Zimny na perkusji.

Zwieńczeniem pracy trzydniowych warsztatów były dwa koncerty. Pierwszy w Sanockim Domu Kultury w dniu 25.11., drugi następnego dnia w Instytucie Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego. Choć każdy koncert był inny i niepowtarzalny, to oba łączyła niezwykle żywiołowa i spontaniczna reakcja publiczności na to, co działo się na scenie, wzajemne oddziaływanie pomiędzy wykonawcami i słuchaczami, a w niektórych utworach wspólne uczestnictwo w wykonywaniu – wokalne i ruchowe. Zwracał na to uwagę sam Brian, choć ilość warsztatów i koncertów, które prowadzi jest doprawdy imponująca.

Podczas koncertów zaprezentowane zostały głównie utwory w języku angielskim, choć pojawiły się także utwory, lub ich fragmenty w języku polskim. Kontakt Briana z publicznością ułatwiły tłumaczenia dokonywane przez Sabinę Wierdak (w Sanoku) oraz Martę Januszewską (w Rzeszowie), choć on sam podejmował niezwykle udane i pełne uroku próby dialogu z publicznością w języku polskim. Blasku wykonywanym utworom dodały z pewnością partie solowe wykonywane przez wspomnianą już Sabinę Wierdak, a także przez Magdalenę Adamiak, Monikę Srocką, Zofię Gagatko oraz Kamila Bijosia.

Atmosfera panująca podczas warsztatów i koncertów, której nie można znaleźć w żadnym innym miejscu sprawia, że zarówno ich uczestnicy jak i słuchacze zadają pytanie o kolejną ich edycję. Podczas pokoncertowych rozmów Brian Fentress wyrażał podziw i uznanie dla wszystkich wykonawców, którzy w tak krótkim czasie doskonale opanowali zaplanowany materiał, pozwalając mu na dużą swobodę w kreowaniu utworów na scenie. Wyraził również chęć ponownego spotkania się w przyszłości na Podkarpaciu.

Czwarte warsztaty odbywały się pod patronatem Prezydenta Miasta Rzeszowa. Organizatorami byli Instytut Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego, Polski Związek Chórów i Orkiestr Oddział w Rzeszowie, Państwowa Wyższa Szkoła Zawodowa im. Jana Grodka w Sanoku oraz Stowarzyszenie Gospel. Patronat medialny nad imprezą sprawowały Gazeta

Codzienna Nowiny oraz Polskie Radio Rzeszów. Zapowiedzi warsztatów i koncertów oraz wywiad z Brianem Fentressem po ich zakończeniu dokonało Katolickie Radio „Via”.

Koncert muzyki gospel w Sanocki Domu Kultury w dniu 8 listopada 2012 r. oraz powtórzenie tego koncertu w dniu 9 listopada w Instytucie Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego - to zwieńczenie V edycji Warsztatów Gospel, które odbywały w Instytucie Muzyki Uniwersytetu Rzeszowskiego oraz w Państwowej Wyższej Szkole Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku w dniach 5-7.11. br. Ich uczestnikami byli studenci obu uczelni, ale także wszyscy, dla których muzyka gospel jest okazją zarówno żarliwej modlitwy, jak i pełnej spontaniczności relacji z Bogiem i drugim człowiekiem. To, co charakteryzuje koncerty gospel, to także niezwykle żywiołowa i spontaniczna reakcja publiczności na to, co dzieje się na scenie, wzajemne oddziaływanie pomiędzy wykonawcami i słuchaczami, a w niektórych utworach wspólne uczestnictwo w ich wykonywaniu. Warsztaty i koncert poprowadził jeden z najlepszych brytyjskich wokalistów i dyrygentów gospel, obdarzony niezwykłym talentem muzycznym – Peter Francis. Od dnia swoich narodzin jest silnie związany z kościołem. Jego ogromne poświęcenie dla pracy na rzecz Boga połączone z wyjątkowym powołaniem w jego życiu miały duży wpływ na niego, zarówno na płaszczyźnie muzyki gospel jak i w obszarach świeckich. Jako dziecko pastora, w dzieciństwie był zaangażowany muzycznie w kościele swojego ojca min. śpiewając i grając na instrumentach. W Polsce jest już dobrze znany i lubiany, jego osobowość i wspaniałe poczucie humoru na długo pozostaje w pamięci po warsztatach. Przez piętnaście lat Peter był dyrygentem w kościele, gdzie służył i uwielbiał Boga – Ruach Ministries. Jego doświadczenia w nauczaniu poszerzały się obejmując takie obszary jak prowadzenie seminariów w Birmingham i Stanach Zjednoczonych oraz warsztaty gospel w całej Polsce, Wielkiej Brytanii i Danii. Obecnie jest dyrygentem chóru The Jabez Family, który w roku 2012 wydał swoją debiutancką płytę. Ponadto uczy w klasie śpiewu w pierwszej w Polsce Akademii Muzyki Gospel w Katowicach. Podczas tej edycji warsztatów zabrzmiały m. i. takie utwory, jak: *Worked it out, Sing unto the Lord, Yes, Fallen, I really love You, I Could Sing of Your Love Forever, Awesome God, With All My Heart.* W partiach solowych wystąpili m. in. Ewa Siembida, Patrycja Sanecka oraz Artur Biel.

Każda edycja warsztatów muzyki gospel w Rzeszowie cieszyła się coraz większym zainteresowaniem. Mieszkańcy Rzeszowa, Sanoka, Strzyżowa i przede wszystkim studenci kierunku Edukacja Artystyczna w Zakresie Sztuki Muzycznej Uniwersytetu Rzeszowskiego i Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej im. Jana Grodka w Sanoku mogli poznać zasady obowiązujące w tym gatunku, sposoby uczenia i wykonywania pieśni gospel i spirituals, zdobyć nową wiedzę, umiejętności i kompetencje

niezbędne dla wykształconego instruktora muzyki. Dla wszystkich prowadzących ogromnie ważna pozostaje sprawa duchowa, związana z treściami zawartymi w prezentowanych utworach. Żarliwość, ekspresja i intensywność wyrażania emocji, pozwala na zdobycie prawdziwego, autentycznego kontaktu pomiędzy leaderem, wykonawcami i publicznością. Każdy uczestnik warsztatów i koncertów gospel podkreśla, że to szczególny czas modlitwy, śpiewu, tańca i radości.